

Pachecka, Ryszard / Palczewski, Stanisław

Doktor Aleksander Maciesza - pasje i zainteresowania : (w setną rocznicę urodzin 1875-1975)

Notatki Płockie 20/3-82, 32-36

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Doktor Aleksander Maciesza

— pasje i zainteresowania

(w setną rocznicę urodzin 1875—1975)

Doktor Aleksander Maciesza — wybitna postać z dziejów Płocka reprezentuje ten nurt naszego narodu, który w trudnych i krytycznych okresach historii tworzył fundament, stanowiący oparcie przetrwania i wyjścia z niewoli i poniżenia.

Postać jakby z kart pozytywistów stworzona do „pracy organicznej, pracy od podstaw”. Społecznik ten w pełni tego słowa, który wyrokiem historii rodził się z dala od ojczyzny, w bezkresie syberyjskiej tajgi, miał to szczęście, że wydała go na świat rodzina patriotyczna, płacąca za swe przekonania kaźnią i zesłaniem. (Oboje rodzice byli zesłanymi działaczami powstańczymi z roku 1863).

Patriotyzm i umiłowanie ojczyzny cementowały małą Polską kolonię w Tomsku i ten patriotyzm i umiłowanie ojczyzny wyniósł Maciesza, jak największy skarb, z syberyjskiej głuszy.

W swej opanowanej, dokładnej i skrupulatnej naturze przetworzył to dziedzictwo we właściwy dla siebie sposób, charakterystyczny dla syntezy naukowca i społecznika, jaką stanowią.

Maciesza przybywa do Płocka 25 kwietnia 1901 roku. Nie przybywa z pustymi rękami, przywozi ze sobą dyplom lekarza oraz doświadczenia zdobyte w trudnych warunkach gór Altaju, gdzie przyszło mu obsługiwać obszar 11 tysięcy km² oraz 100.000 mieszkańców. Potrafił jednak tak zorganizować swój szpital, że w nim dr Ferdynand Matkiewicz (również Polak) dokonał pierwszych operacji zaćmy na terenie Syberii.

Maciesza wiedział, że nie przybywa do kraju „szklanych domów”, jak literacki Cezary Baryka, ale do kraju gnębionego ręką zaborcy, pozbawionego możliwości samodzielnego decydowania o własnym bycie, zacofanego pod względem gospodarczym, kulturalnym i higienicznym.

Pasje społecznika dyktuje mu wkroczenie w problemy kraju w sposób nietuzinkowy. Więzienie w Płocku, w którym objął funkcję lekarza więziennego, przekształca w swego rodzaju uniwersytet ludowy, organizuje dla więźniów odczyty, pogadanki, przedstawienia, a także zakłada bibliotekę polską. Władze carskie z polakożercą gubernatorem Płocka Janowiczem na czele, które tyle wysiłku włożyły w sprowadzenie lekarza z głębi Rosji, aby tym samym uzyskać jeszcze jeden atut o działalności rusyfikacyjnej, otrzymały zupełnie niespodziewany prezent.

Aleksander Maciesza

Nie brak doktorowi Macieszy również sprytu. W celu uzyskania instrumentów dla jednej z większych pasji swego życia, jaką była antropologia, przedstawia władzom carskim korzyści płynące z antropologicznych pomiarów dla identyfikacji przestępców i uzyskuje fundusze na sprowadzenie aparatury. Wykorzystał ją dla przeprowadzenia badań antropologicznych Mazowsza Płockiego, czego efektem było szereg prac z zapoczątkowanej wtedy dziedziny i kontynuowanej w dalszej działalności naukowej Macieszy. Bada czaszki znalezione w trakcie przebudowy Katedry Płockiej (1903), przygotowując z tego monografię, która niestety została w poważnej części zniszczona podczas okupacji niemieckiej w okresie II wojny światowej.

W okresie późniejszym antropologiczne zainteresowania dr. Macieszy kierują go do Puszczy Przasnyskiej, gdzie uzyskuje materiały do pracy pt. „Puszczanie przasnyscy. Przyczynek do charakterystyki Kurpiów”.

Na XII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich w Warszawie (1925 r.), wygłasza referat pod tytułem „Oczodoły Polaków i Polek” — efekt badań materiału z Instytutu Antropologicznego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

Materiał zebrany w Płońsku przy pomocy dr. Leona Rutkowskiego służy mu do pracy pod tytułem „Typy antropologiczne ludności wszechhistorycznej Mazowsza Płockiego”. Praca ta

została wygłoszona na Zjeździe Prehistoryków Polskich w Poznaniu (1927 r.), a przełożona na język francuski została odczytana przez Kazimierza Stołyhwę w 1927 roku na III Sesji Międzynarodowego Instytutu Antropologicznego w Amsterdamie.

Swe poglądy na antropologię zamyka Maciesza w pracy „Osobnik jako przedmiot studiów antropologicznych”, „najbardziej oryginalnej pracy A. Macieszy z dziedziny antropologii” (Adam Wrzosek). Działalność Aleksandra Macieszy na tym polu została ukoronowana godnością członka Międzynarodowego Instytutu Antropologii oraz współpracownika Komisji Antropologicznej Polskiej Akademii Umiejętności. Rozpoczął tę pracę w więzieniu plockim. Czekanowski napisze później o tym tak: „najbardziej groteskowym osiągnięciem było to, że jedyną polską pracownię antropologiczną w pierwszych latach bieżącego stulecia posiadało więzienie w Płocku”.

Niezwykłą działalność szermierza polskiej oświaty w więzieniach carskich udało się Macieszy kontynuować od 25 kwietnia 1901 roku do sierpnia 1905 roku, kiedy władze carskie zgromadziły wystarczającą ilość dowodów działalności patriotycznej dzielnego Doktora. Składał się na tę działalność udział w zebraniach, gdzie omawiano nie tylko problem usunięcia języka rosyjskiego ze szkół i życia publicznego, ale także wypowiediano się za obaleniem Cesarstwa Rosyjskiego i wprowadzeniem Państwa Polskiego. Czarę przepęliło podpisanie przez Macieszę tzw. „manifestu dwustu pięćdziesięciu” w sprawie udzielenia autonomii Królestwu Polskiemu. Został usunięty z wszelkich posad rządowych (tzn. z funkcji lekarza więziennego i szpitala św. Aleksego). Nie ostatni to konflikt doktora Aleksandra Macieszy z zaborcami.

Sentyment do tradycji Polonii Syberyjskiej był u Macieszy silnie zakorzeniony, zawsze żywo interesował się jej historią pisząc szereg publikacji z tej dziedziny. Żywo interesował się losami repatriantów z Syberii, pisząc o nich wspomnienia. Sercem jednak związał się Maciesza przede wszystkim z Płockiem, z tym miejscem, które stało się jego siedzibą w Ojczyźnie, miejscem, gdzie mógł zrealizować swe zamiary z lat młodości, z miastem, w którym spotkał Polskę.

Jak Płock urzekł doktora Macieszę niech świadczą jego słowa. „Bardzo piękny jest w Płocku zachód słońca, oglądany z Tumskiej góry. Gra kolorów na niebie i ubarwiona rzeka tworzą widok wyjątkowo malowniczy, dlatego też musimy gorąco polecić podróżnym, aby nie pominęli sposobności udania się na Tumską górę, gdzie o tej porze zbierają się tłumy płożczan i płożczanek. Dla nabrania całkowitego pojęcia o uroku Płocka, który łączy w sobie pamiątki historyczne z wdziękiem natury, dla oddania nastroju, a także dla utrwalenia w pamięci charakterystycznej sylwetki wzgórz i miasta, należy o zmroku, kiedy jeszcze nie zagasła zorza wieczorna, zejść z Tumskiej góry na Most Żelazny... Z wysokiego mostu spoglądamy na

Wisłę, naszą piękną polską rzekę, co wchłonawszy śniegi i wody Beskidów i Tatr, minawszy trzy polskie stolice — Kraków, Warszawę i Płock — niesie wieść o nas do wrót dawnego spichlerza Polski — starożytnego Gdańska... Wracając mamy przed sobą na tle nocnego nieba harmonijną sylwetkę wzgórz plockich z Katedrą i wieżami. Natura i dzieło rąk ludzkich łączy się w tak doskonały sposób, że nic dodać ani ująć nie dałoby się bez szkody... Urok tego nocnego krajobrazu jest tak wielki, że kto raz z bliska słuchał pluskania Wisły i oddychał świeżością jej tchnienia, kto wskrzeszając myślą przeszłość Płocka, błądził okiem po slicznych liniach wzgórz i wieżyc, ten nie zapomni tego starożytnego, pełnego powagi, wdzięku i poezji bohaterskiego grodu”.

✧ Płockowi poświęcił dr Aleksander Maciesza gros swego życia, lwiał część swej działalności społecznej i naukowej. Pozbawiony posady rządowej rusza do dalszej walki w obronie polskiej, włącza się w zorganizowanie szkoły polskiej w Płocku (w wyniku przyznanych pod wpływem rewolucji 1905 r. swobód stało się to możliwe) i na wiele lat wiąże się ze Szkołą Średnią w Płocku (późniejsze gimnazjum im. Wł. Jagiełły), do której powstania walnie się przyczynił jako wiceprezes Towarzystwa Szkoły Średniej w Płocku i członek zarządu Plockiego Koła Macierzy Szkolnej. W szkole pełni funkcję lekarza szkolnego i nauczyciela higieny.

Wykłady prowadzi z właściwą dla siebie starannością i rozmachem. W wykładzie higieny kładziono wielki nacisk na warunki zdrowotne Polski i zaznajamiano uczniów ze stosowaniem metody statystycznej. Program higieny gimnazjum Polskiego w Płocku ogłoszony w „Zdrowiu”, wywarł wpływ na wszystkie następne programy i podręczniki przeznaczone dla szkoły. „Wychowaniec naszej szkoły dr Marcin Kacprzak, jeden z najwybitniejszych obecnie higienistów polskich, reprezentuje ten kierunek i pracuje z wielkim pożytkiem dla Polski” — pisze dr Maciesza.

Praca dr Macieszy w higienie szkolnej została oceniona należycie. W 1924 roku na wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego otrzymuje I nagrodę w konkursie im. Grzegorza Piramowicza „za szczególnie gorliwą i wydatną pracę higieniczno-lekarską w szkole”.

Gdy w 1911 roku powstaje konieczność budowy nowego gmachu szkolnego (na który to cel żona dr. Macieszy, Maria ofiarowała aż 3000 rubli), przewodnictwem Komitetu Budowy obejmuje dr Aleksander Maciesza. Mimo pilności problemu (szkoła dosłownie dusi się w wynajętych pomieszczeniach) Maciesza nie uznający połowicznych i niedopracowanych rozwiązań, zwiedza szereg szkół w kraju, a także w Niemczech, Belgii, Austrii, Szwajcarii, Norwegii i Szwecji, nim wybierze najbardziej odpowiednie rozwiązanie.

Ze szkołą tą pozostaje dr Maciesza w ścisłym związku przez cały czas, aż do II wojny świa-

towej kontynuując opiekę lekarską i wykłady higieny. Poświęcił jej 250-stronicową monografię obejmującą jej dzieje od 1906 roku do 1931 roku, opracowaną bardzo szczegółowo i pełną akcentów autobiograficznych.

W roku 1922 podejmuje dr Maciesza jeszcze jeden bój w interesie młodzieży szkolnej, pisząc artykuł „Pałaca sprawa. Kąpieliska szkolne”. (Dziennik Płocki 1922 Nr 32) i rozpoczyna akcję budowy kąpieliska dla szkół płockich. W trudnej sytuacji gospodarczej kraju, przy szalejącej inflacji, udaje mu się wywalczyć dotacje od władz centralnych i wojewódzkich (a także przy pomocy składek z 6 szkół średnich państwowych Płocka). Osiąga zamierzony cel, w roku 1925 kąpielisko gotowe jest do użytku. O wadze tego problemu w ówczesnych warunkach pisze Maciesza: „W większości miast i miasteczek nie mówiąc o wsiach brak jest kąpielisk publicznych, a jeżeli gdzieśgdzie są one, to ogół ludności unika ich z obawy przed zanieczyszczeniem. W kąpieliskach publicznych bowiem kąpana bywa przymusowo i odwszana najbrudniejsza ludność pochodząca z dzielnic i domów, w których zaszły przypadki chorób zakaźnych”.

Praca z młodzieżą stanowi tylko fragment działalności doktora Macieszy. Pracuje on w całym szeregu stowarzyszeń społecznych, a także w dalszym ciągu poświęca się szerzeniu oświaty ludowej. W celu pogłębienia i rozszerzenia życia kulturalnego Płocka, a także regionu Mazowsza Płockiego, postanawia zespolić wysiłki nielicznych jednostek działających w tej dziedzinie i przystępujących do reaktywowania działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego, od 77 lat pozbawionego przez zaborcę możliwości działania.

23 marca 1907 roku Towarzystwo podejmuje działalność i obiera dr. Aleksandra Macieszę swym prezesem, którą to funkcję pełni on do śmierci (38 lat). Znowu mamy dowód połączenia pasji naukowej z miłością do Płocka. Jest to skuteczna próba sięgnięcia do tradycji miasta, do instytucji, która w tysiącletnich jego dziejach stanowiła drobny epizod. Towarzystwo działało od 1820 roku do powstania listopadowego i tworzyło słuszną tendencję w kierunku odrodzenia dawnej świetności miasta.

Maciesza, jak twierdzą ci, którzy mieli szczęście stykać się z nim na codzień, lubił gromadzić wokół siebie ludzi o zainteresowaniach naukowych i inspirować ich działanie. Zbudował więc na bazie Towarzystwa własny kolektyw dla tej działalności i nie zaprzestał jej do końca życia.

Człowiek ten do pracy naukowej wykorzystywał każdą szansę, każdą okazję. Gdy w roku 1906 został wybrany posłem do I Dumi Państwowej w Petersburgu, wykorzystał tam pobyt i dostęp do instytucji państwowych w celu zebrania materiału, wykorzystanego następnie w „Atlasie Statystycznym Królestwa Polskiego” publikacji dość unikalnej w tym okresie, wydanej nakładem autora w 1907 roku.

Zainteresowania zagadnieniami higieny nie

ograniczały się u dr. Macieszy tylko do problemów związanych ze środowiskiem młodzieży szkolnej. Od przybycia do Płocka bierze udział w pracach Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego. Już w roku 1903 wygłasza na naradzie higienistów w Warszawie referat pod tytułem „O szerzeniu zasad zdrowotności wśród szerszego ogółu”, a następnie jeszcze wielokrotnie występuje z referatami z tej dziedziny na zjazdach ogólnopolskich, a także często publikuje swe prace. Działalność na polu higieny uczczono powołując doktora Macieszę na członka honorowego Towarzystw lekarskich: Łódzkiego, Lubelskiego, Częstochowskiego, Wileńskiego oraz Towarzystwa Higienicznego Warszawskiego.

W zmienionej sytuacji politycznej, gdy w wyniku działań wojennych I wojny światowej Płock przeszedł z rąk carskich pod okupację niemiecką i gdy Niemcy, w celu poprawy stosunku społeczeństwa polskiego do siebie, zaczęli tworzyć namiastkę autonomii w podbitym Królestwie Polskim, zostaje dr Maciesza wybrany początkowo Przewodniczącym Rady Miejskiej (8.II.1917 r.), a 5.X.1917 r. obejmuje funkcję I burmistrza miasta Płocka. Duża musiała być popularność doktora Macieszy w społeczeństwie i silna presja społeczna na okupanta, skoro zgodził się na tę kandydaturę, mimo że „Dr Maciesza na skutek zatargu z burmistrzem Weitze o język polski w korespondencji został zaliczony przez Niemców do wrogo usposobionych i nie był przez nich zatwierdzany na żadnym stanowisku społecznym do czasu wyborów do Rady Miejskiej”.

Powierzenie tych funkcji doktorowi Macieszy nie było przypadkowe. Na terenie Towarzystwa Naukowego Płockiego od wielu lat kierował pracami przygotowawczymi do stworzenia samorządu m. in. 15.IV.1910 roku wygłosił tam referat: „Kierunki przygotowawczych studiów naukowych do przyszłego samorządu”. Burmistrz Maciesza obejmuje miasto zadłużone, w ruinie materialnej z balastem kilkudziesięcioletnich zaniedbań gospodarki carskiej oraz rabunkowej gospodarki niemieckiej. Staje przed nim problem ratowania ludności od głodu, chorób, nędzy, obrona przed represjami okupanta, ochrona przed wyzyskiem spekulantów. Maciesza reorganizuje gospodarkę miasta. Wznawia działalność cechów rzemieślniczych. Organizuje akcję dożywiania oraz zaopatrywania w ziemniaki ubogich i instytucji miłosierdzia.

Pełniąc funkcję prezydenta miasta Płocka do 9.IX.1918 roku Maciesza uczestniczył aktywnie w organizowaniu życia państwowego po odzyskaniu niepodległości. Następnie do marca 1928 roku pełnił funkcję przewodniczącego Rady Szkolnej powiatu płockiego i Dozoru Szkolnego Płocka. W roku 1929 rezygnuje z czynnej pracy w organizacjach społecznych i poświęca się wyłącznie pracy naukowej w Towarzystwie Naukowym Płockim oraz Towarzystwie Lekarskim Płockim, w komitetach regionalnych: wojewódzkim, okręgowym oraz powiatowym. Przyczyny tej rezygnacji nie są zupeł-

nie wyjaśnione, być może zainteresowania naukowe wzięły górę nad społecznikiem, prawdopodobnie nie pozostała bez wpływu na tę decyzję coraz bardziej duszna atmosfera rządów sanacyjnych, co musiało razić szczerego humanistę i demokratę jakim był Maciesza.

Region Mazowsza Płockiego (określenie, o którego wprowadzenie energicznie występował Maciesza) był zawsze obiektem jego pasji naukowej. Pisze szereg prac na ten temat; bierze udział w organizowaniu wystaw między innymi Okręgowej Wystawy Regionalnej w Płocku w 1929 r., a w roku 1930 z jego inicjatywy Towarzystwo Naukowe zakupuje zabytkowy gmach, w którym umieszczono zbiory przyrodnicze i etnograficzne Muzeum Mazowsza Płockiego. Maciesza osobiście przeprowadzał prace badawcze i poszukiwawcze w regionie. Oprócz wymienionej wyprawy do Puszczy Kurpiowskiej podejmował bardzo częste wycieczki w okolice Płocka. Wielu mieszkańców Płocka pamięta do dziś wysoką postać doktora Macieszy, jak objucony plecakiem, w towarzystwie żony Marii (córkę dr. Marcina Ehrlicha, założyciela Płockiego Towarzystwa Lekarskiego), wyruszał do okolicznych wsi zbierając eksponaty przyrodnicze i etnograficzne. Wycieczki te organizuje Maciesza nie tylko samotnie lub z żoną, ale także stara się zainteresować regionem młodzież szkolną z gimnazjum, w którym jest wykładowcą, zabierając ją nawet na kilkudniowe wyprawy. Jak w owych czasach było to niezwykle, świadczy wspomnienie jednego z uczniów, który tak charakteryzuje zachowanie ludności w czasie wycieczki w 1907 roku: „dziwny był stosunek ludności do nas. Traktowano nas przeważnie z nieufnością, biorąc nas po większej części za bandytów, tak że w jednej wsi zamknięto przed nami wszystkie chałupy”.

Równocześnie dbał Maciesza o to, by ludzie zasłużeni dla rozwoju kultury regionu nie poszli w zapomnienie. Napisał i wydał w wydawnictwie TNP życiorys zapomnianego rysownika i malarza płockiego Juliana Zawodzińskiego, jednego z pierwszych dagerotypistów polskich, następnie rozprawę o Leonie Rutkowskim jako badaczu naukowym oraz materiały z rękopisów Kajetana Morykoniego — rektora Szkoły Wojewódzkiej Płockiej.

W „Polskim słowniku biograficznym”, którego współpracownikiem redakcji jest Maciesza, zamieszcza życiorysy ludzi związanych z Płockiem: Józefa Brzozowskiego wiceprezesa TNP z czasów Królestwa Kongresowego, Amelii Chmielińskiej — wybitnej działaczki regionalnej, Leonarda Dobrskiego — poety mazowieckiego — powstańca z roku 1863, Józefa Dobrskiego — syna poprzedniego pisarza, piszącego we Francji pod pseudonimem „Victor-Jose”, Władysława Drużyńskiego, lekarza płockiego, autora rozpraw lekarskich i dzieł historycznych, Kajetana Dzierżanowskiego nauczyciela i archiwisty płockiego.

Oddzielny przedmiot zainteresowań doktora Macieszy stanowi fotografia. Na podstawie po-

zostawionych przez niego zdjęć można sądzić, że fotografował już w okresie syberyjskim, a szczególnie w trakcie pobytu w Altaju. Często fotografował Płock i okolice. Zainteresował się również, obok techniki fotograficznej, także historią fotografii. Pisze kilka prac o wybitnych polskich fotografach. W 1937 roku zobowiązany uchwałą zjazdu Związku Polskich Towarzystw Fotograficznych w Warszawie z okazji 100-lecia fotografii polskiej pisze „Dzieje fotografii w Polsce”, opracowując okres od 1839 roku do 1889 roku. Praca ta przez długie lata leżała w rękopisie i została wydana przez Towarzystwo Naukowe Płockie w roku 1972.

Obok rozlicznych zajęć społecznych i naukowych dr Maciesza nigdy nie przerywa pracy zawodowej. Pracując jako lekarz szkolny i wykładowca higieny w Państwowym Gimnazjum im. Władysława Jagiełły i Seminarium Nauczycielskim im. Bolesława Krzywoustego, jest jednak przede wszystkim okulistą, prowadzi poradnię przeciwjagliczną i prywatny gabinet okulistyczny.

Napisał i wydał w r. 1910 pracę popularnonaukową „Jak się strzec ślepoty i chorób oczu”. W środowisku lekarskim cieszy się wielkim autorytetem i poważaniem. Od roku 1927 pełni obok funkcji prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego, także funkcję prezesa Płockiego Towarzystwa Lekarskiego (również do końca życia).

Obca była doktorowi Macieszy tendencja do gromadzenia dóbr materialnych i pogoni za nimi. Dochody swe w znacznej mierze przekazywał na cele społeczne. Obok znanego faktu przeznaczenia półrocznej pensji burmistrza na szkolenie nauczycieli ludowych, zbyt mało mówi się o tym, że dr Maciesza posiadał specjalne konto w aptece i u optyka, z którego zaopatrywano ubogich pacjentów w leki i okulary na jego koszt, a w domu dr Macieszy przez długie lata jedno mieszkanie było zarezerwowane bezpłatnie dla artystów plastyków, którzy na swych płótnach uwieczniali Płock.

W działalności filantropijnej dzielnie sekundowała mu małżonka, będąca także jego gorącym współpracownikiem naukowym, z którą wspólnie wydał piękny „Przewodnik po Płocku”.

„Senior lekarzy płockich, działacz społeczny i polityczny, organizator szkolnictwa polskiego w dobie przełomowej i wychowawca młodszego pokolenia narodu” — pisze o nim we wspomnieniu pośmiertnym Antoni Surzec.

Odszedł od nas przed 30 laty. W roku bieżącym obchodzimy setną rocznicę jego urodzin. Dr Aleksander Maciesza urodził się 4.VI.1875 r., zmarł 10.X.1945 roku.

W krótkim szkicu nie podobna oddać wszelkich zainteresowań i pasji naukowych tej niezwykłej postaci. Odszedł odznaczony szeregiem tytułów honorowych i orderów, z Orderem Odrodzenia Polski na czele. Miasto, z którym związał swe życie, nazwało jego imieniem jedną

z ulic. W stulecie urodzin i trzydziestolecie śmierci Polska Akademia Nauk z Towarzystwem Naukowym Płockim i z Płockim Towa-

rzystwem Lekarskim zorganizowała sesję naukową, poświęconą działalności doktora Aleksandra Macieszy.

BIBLIOGRAFIA

1. Stanisław Kostanecki — Aleksander Maciesza płocki działacz naukowy i społeczny T.N.P. szkice i materiały Płock 1957 r.
2. Aleksander Maciesza — Dzieje kolonii polskiej w Tomsku, „Przyszłość” Nr 6, 7, 8, 1934 Poznań 1934.
3. Aleksander Maciesza — Stan zdrowotny miast naszych i niektóre sposoby jego polepszenia, „Zdrowie” 1908, Nr 10—11.
4. Adam Wrzosek — Aleksander Maciesza życie oraz działalność naukowa i społeczna. Poznań 1947.
5. Jan Czekanowski — Antropologowie poza ośrodkami uniwersyteckimi. Wrocław 1956 r.
6. Aleksander Maciesza — Oczodoły Polaków i Polek Klinika oczna r. 1925 zeszyt IV.
7. Aleksander Maciesza — Osobnik jako przedmiot studiów antropologicznych. Poznań 1934.
8. Aleksander Maciesza — W sprawie Polaków na Syberii. Odezwa 1914.
9. Aleksander Maciesza — Z żałobnej karty Sp. Emilia Bobieńska „Sybirak” 1936 Nr 2.
10. Aleksander Maciesza — Prof. inż. Michał Stanisławski „Sybirak” 1938. Nr 2.
11. Maria Macieszyna — „Pamiętnik Płoczanek” (fragmenty) Szkice i materiały TNP Płock 1957.
12. Aleksander Maciesza i Maria Macieszyna — Przewodnik po Płocku, wydane 3 uzup. Płock 1922.
13. Dr A. Maciesza — Gimnazjum im. Władysława Jagiełły w Płocku Płock 1931.
14. Program higieny gimnazjum polskiego w Płocku „Zdrowie” 1907. Nr 9 str 559-60.
15. A. Maciesza — Gimnazjum im. Wł. Jagiełły str 43
16. Opieka nad dzieckiem XIII (1925) Nr 2 str 99 — kronika krajowa — Rozstrzygnięcie konkursu im. G. Piramowicza.
17. Dr Al. Maciesza — Organizacje kąpielisk szkolnych. Wychowanie Fizyczne 1926 rok zeszyt 1.
18. Ryszard Pachecka i Stanisław Palczewski — Dr Al. Maciesza, Życie i działalność społeczna P.T.L. (w druku).
19. Maria Kieffer — Kostanecka — Płock w okresie od zaboru pruskiego do Królestwa Kongresowego — Dzieje Płocka Płock 1973 r.
20. Dr Al. Maciesza — Atlas Statystyczny Królestwa Polskiego „Płock” 1907.
21. Dr Al. Maciesza — O szerzeniu zasad zdrowotności wśród szerszego ogółu „Zdrowie” 1903 Nr 617.
22. Dr Al. Maciesza — Gimnazjum im. Władysława Jagiełły, str. 117.
23. Al. Maciesza — Kierunki przygotowanych studiów naukowych dla przyszłego samorządu Płock 1910 r.
24. Al. Maciesza — Mazowsze Płockie jako odrębny region geograficzny „Przegląd geograficzny T VII 1927 str. 72-78.
25. prof. Jan Zmysłowski, b. kierownik szkoły ćwiczeń przy Seminarium Nauczycielskim — informacja ustna.
26. Dr Al. Maciesza — Z dziejów kultury artystycznej Płocka, Julian Zawodziński Płock 1937 r.
27. Dr Al. Maciesza — Dzieje fotografii w Polsce, Płock 1972 r.
28. Dr Al. Maciesza — Jak się strzec ślepoty i chorób oczu. Warszawa 1910 r.
29. Dr Przemysław Zmysłowski — informacja ustna.
30. Antoni Surzec — Aleksander Maciesza Prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego i Prezes Związku Lekarzy. Przegląd Lekarski 1945, 1. 282,—